

פרק תשיעי; דפים צב – צג

קע. א. מי עושה פסח שני?

ב. מי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הפסח – האם הורצה אם לא?
ג. אלו הם החייבים כרת על שלא עשו את הפסח, ואלו פטורים?

א. כל שלא הקריב קרבן פסח בראשון, הן מחמת טומאה או שהיה בדרך רחוקה, או שוגג או אונס, או שהיה אונן או שהזיד ולא עשה את הראשון – עושה את השני.
מי שלא היה מחויב בראשון כלל, כגון גר שנתגייר בין שני פסחים, וכן קטן שהגדיל – מחלוקת תנאים, כדלהלן.

ב. היה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו; רב נחמן אמר: הורצה, שלא דחאתו תורה לזה אלא חסה עליו, ואם עשה – תבוא עליו ברכה. (ובאופן שיכול להגיע לירושלים בשעת אכילה, ואפילו אינו יכול להגיע בהליכה רגילה אלא בסוסים (עפ"י תוס'). ומשמע שאם אינו יכול להגיע בשעת אכילה בשום אופן – לא הורצה. ערש"י צג. ד"ה ר"ע סבר. וע"ע אבני נזר אה"ע רכג, מד-מה). ורב ששת אמר: לא הורצה, שדחאתו תורה כטמא.

מבואר בגמרא שנחלקו תנאים בדבר; רבי עקיבא סובר לא הורצה, כטמא [ומפרש רב נחמן שזהו רק רע"ק לשיטתו שאין שוחטים וזורקים על טמא שרץ הגם שראוי לאכול לערב, אבל אם נוקטים שוחטים וזורקים – הורצה]. ובברייתא אחרת משמע שהורצה.

א. הלכה כרב ששת באיסורים כנגד רב נחמן. וגם משמע שרב אשי נקט כמותו שלא הורצה (עפ"י רמב"ם ה,ג וחספ משנה; לקוטי הלכות). ואילו הרמב"ן (בהעלותך ט,י) כתב דקיימא לן כרב נחמן.

ב. יש אומרים שאם היה בדרך רחוקה בתחילת הזמן, ונתקרב בתוך הזמן בסוסים – פטור מקרבן פסח, ולרב ששת אם בא לעזרה והקריב – לא הורצה (עפ"י מנחת חינוך שפ,י; חזון איש קד – בדעת הרמב"ם). ויש חולקים (עפ"י אבי עזרי קרבן פסח ה,א).

ג. כל מי שחדל לעשות הפסח במזיד, ואפילו היה אונן ונתעצל מלהביא פסח מרוב מרירותו – חייב כרת (כ"מ בגמרא, וכמו שפרשו התוס'. וצ"ע שהרמב"ם לא הביא דין זה. 'זבח תודה'). ואילו השוגגים והאנוסים, הטמאים ושהיו בדרך רחוקה – פטורים.

א. אפילו טימא עצמו במזיד קודם הזמן, או שהלך לדרך רחוקה במזיד – פטור (עפ"י תוס'). וכן הוא הדין בשאר מקרי אונס, הגם שהיה מעיקרא מזיד בדבר, כל שבשעת החיוב הוא אנוס – פטור מכרת. ומרש"י (טט) משמע שהקובע לענין זה הוא זמן חצות יום י"ד, אם היה באותה שעה אנוס, הגם שהיה יכול להתקין עצמו מקודם – פטור. אמנם נראה שמצווה הוא מהתורה שלא לבטל מצוותו מלכתחילה ולא לצאת לדרך רחוקה (עפ"י מנחת חינוך שפ,ט; ה,יג). ויש חולקים (עפ"י צל"ח ג:).

יש סוברים שגם אם היה אנוס בזמן החיוב, כל שהיה מזיד מקודם לכן – חייב (ע' אגרות משה או"ח ח"א קי, בדעת הרמב"ם והתוס' בשבת).

ב. מי שהוא טמא או ערל בהגיע זמן הפסח, ויכול עתה לטהר עצמו או למול, ולא עשה כן – חייב כרת (עפ"י גמרא לעיל טט.). וכתבו התוס' שאין חולק על דין זה. ואולם יש אומרים ששנוי הדבר במחלוקת תנאים אליבא דרבי אליעזר (כן כתבו הרש"ש צה. והחזו"א (קכד לדף צד.) והגר"ר

בנגיס (ח"ב סו,י). ובלאו הכי לפי תנא דמתניתין בדעת ר"א, יש לפוטרו משום 'דרך רחוקה'. היוצא אחר חצות לדרך רחוקה – חייב כרת (עפ"י ירושלמי. וכן מוכח מהבבלי – זבחים ק. ע' חזו"א זבחים ד, טז).

ג. נראה שחולה שאינו יכול להלך ברגליו [ויכול לאכול כזית] – אם נתעצל ולא שלח שליח לשחוט עליו, חייב. אבל אם מתחילה שיער בנפשו שיוכל להגיע לעזרה על ידי הדחק, ולבסוף נאנס ולא יכול להגיע עד שעבר זמן הקרבן – הרי הוא בכלל שוגג ואנוס (עפ"י זבח תודה, בבאור דברי הירושלמי והרמב"ם).

דף צג

קעא. א. פסח שני – מה ענינו; האם הוא חיוב לעצמו או תשלומין או תקנה לראשון?

ב. האם יש חיוב כרת במקרים דלהלן?

(א) הויד ולא עשה פסח ראשון, ועשה פסח שני.

(ב) הויד בראשון ושגג בשני.

(ג) שגג בראשון והויד בשני.

(ד) הויד בשניהם; שגג בשניהם.

א. נחלקו תנאים במהות ענינו של פסח שני; לרבי הוא חיוב בפני עצמו. לרבי נתן – תשלומין לראשון. לרבי חנניא בן עקביא – תקנתו של הראשון.

לפרש"י משמע שלרבי ולרבי נתן, השני אינו מהווה תקנה לחוטא בראשון. אך יש סוברים שלפי כולם כאשר עשה את השני תיקן את חטאו, ומחלוקתם היא אם השני מהווה גורם בפני עצמו לחייב (רבי), או שאינו גורם מחייב למי שהויד בו, וגם לא גורם הפוטר למי ששוגג בו (רבי נתן), או השני מהווה גורם הפוטר בלבד (רבי חנניא ב"ע), כמפורט להלן.

ושלשתם מקרא אחד דרשו: והאיש אשר הוא טהור וברוך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה. כי קרבן ה' לא הקריב במעדו, חטאו ישא האיש ההוא. לרבי, כי משמש כ'אם' (במשמעות 'או'. רש"ש), והוא דבר בפני עצמו, וחטאו ישא היינו עונש כרת [גזרה שוה ממגדף] – הרי עונש בראשון ועונש בשני. לרבי נתן, כי משמעותו 'שהרי' ושני המשפטים מתייחסים על הפסח הראשון. ולרבי חנניא בר עקביא, כי מתפרש במובן של 'אם וכאשר' והוא המשך המשפט הקודם. כלומר חיוב המויד בראשון אמור רק אם לא תיקן עצמו בשני.

בתוס' להלן (צה: ד"ה טעון) צדדו לומר שלכך אין פסח שני טעון לינה בירושלים לאחריו, משום שאינו אלא תשלומין דראשון. ופשט הדברים מורה שלרבי שהוא חיוב בפני עצמו, יהא טעון לינה. וכן נקט ב'זבח תודה' להלן בדעת הרמב"ם.

ב. (א) הויד ולא עשה בראשון, ועשה את השני; מרש"י משמע שלרבי ורבי נתן חייב כרת כי אין השני מתקן את הראשון. ולרבי חנניא בן עקביא פטור שהרי תיקן חטאו בשני.

כן כתב הצ"ח והמנחת-חינוך (שפ,ד). ויש אומרים שרש"י לא כתב שחייב אלא לרבי נתן אבל לרבי פטור (עפ"י אור חדש; רש"ש; הר המוריה ק"פ ה,ה).

ברמב"ם (ה,ב) ובמאירי מבואר דלא כרש"י, שאם עשה את השני – פטור מכרת הגם שהויד בראשון. ונראה פשוט שהוא הדין לנשים שהוידו ולא עשו בראשון ועשו את השני, אף למאן דאמר נשים בשני רשות – פטורות מכרת (מנחת חינוך שפ,ד. וכ"כ בספר אור שמח ק"פ ה,ז).

- ב) הויד בראשון ושגג בשני; לרבי ורבי נתן – חייב, ולרחב"ע פטור כמו שנתבאר.
- ג) שגג בראשון והויד בשני; לרבי – חייב, שהרי השני מהוה חיוב לעצמו כאמור, ואילו לרבי נתן ולרחב"ע פטור, שאין השני חיוב לעצמו.
- ד) הויד בשניהם – חייב. שגג בשניהם – פטור. דין זה מוסכם לכל הדעות.
- הרמב"ם (קרבן פסח ה,א-ב) פסק כרבי שבין אם הויד בראשון ושגג בשני, בין ששגג בראשון והויד בשני – חייב. ודוקא בשאר שגגות ואונסים, אבל אם היה תמא או בדרך רחוקה בראשון, והויד בשני – פטור מוכרת. [ונראה ששנים שהוידו בראשון ולא עשו את השני – חייבות, אבל אם שגגו בראשון, אפילו לא היו תמאות ובדרך רחוקה, אעפ"י שלא עשו את השני פטורות, שפסח שני לנשים – רשות. כן יש ללמוד מלשון הרמב"ם ה,ח].
- והראב"ד פסק שאם שגג בראשון והויד בשני – פטור, כי רבי שמחייב יחיד הוא כנגד שאר התנאים.

קעב. א. למה נאמר בתורה תמא ושהיה בדרך רחוקה, הלא גם שאר שוגגים ואנוסים פטורים?
ב. גר שנתגייר או קטן שהגדיל בין שני פסחים – האם הם חייבים בפסח שני?

א. למה נאמר תמא – לומר שאסור לו לעשות הפסח. (ולמאן דאמר שוחטים וזורקים על תמא שרץ מפני שראוי לאכול לערב, פרשו התוס' שלא הוצרך הכתוב לומר שאסור לטמא לעשות הפסח שהרי אינו ראוי לאכילה [וגם פשוט הוא שפטור מוכרת, ואפילו טימא עצמו במזיד] – אלא הוצרך ללמד שציבור אינם נדחים לפסח שני).

למה נאמר שהיה בדרך רחוקה – לרב ששת, ללמד שאפילו רוצה לעשות הפסח אינו עושה. ולרב נחמן הוצרך לפוטרו מן הכרת.

לרב יהודה שאמר איזוהי דרך רחוקה – כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה, אין צריך לומר שפטור, ואפילו הלך במזיד לדרך רחוקה – שהרי אי אפשר לו לאכול, אלא הוצרך לומר שטמא ושהיה בדרך רחוקה עושים בשני הגם שאינם ראויים בראשון (רשב"א בתוס').

ב. גר שנתגייר או קטן שהגדיל בין שני פסחים; לרבי, חייבים לעשות פסח שני כי השני הוא חיוב לעצמו. ולרבי נתן פטורים לפי שאינו אלא תשלומים לראשון וכל שאין זקוק לראשון אין זקוק לשני.

א. הרמב"ם פסק כרבי שחייבים בפסח שני. ואילו המאירי, הגם שפסק כרבי שהשני חיוב בפני עצמו הוא, פסק שגר שנתגייר וקטן שהגדיל פטורים מפסח שני (וצ"ע).

ב. עשה הקטן את הראשון, כתב הרמב"ם שפטור מלעשות פסח שני.

ג. הרש"ש (צא:) צידד לחדש [לולא דברי התוס'] שקטן שהגדיל בין שני פסחים, אפילו לרבי שחייב לעשות פסח שני, ממועט הוא מעונש כרת.

דפים צג – צד

קעג. א. איזוהי 'דרך רחוקה' שאמרה תורה?

ב. היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים; היה עומד לפנים מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו – מה דינו?